

KAZIMIERZ PRZERWA-TETMAJER

Psyche

KAZIMIERZ PRZERWA-TETMAJER

Psyche

Psyche¹ tajemna, smętna, zamyślona,
wyciąga ku mnie dziewicze ramiona
i twarz nade mną pochyliwszy białą,
duchowi memu każe rzucać ciało
i z własnych żądz mych i pragnień pogrzebu,
z mogiły szalów mych i namiętności
ku mistycznemu podnosi mię niebu,
jakbym już duchem odstawał od kości.

Dusza

Młodości mojej purpury i łuny
w dym się zmieniają i w ciemne całuny...
Niejedno myśli wybujałe kwiecie
wiatr po rozłogach i topielach miecie...
Niejedna chęć ma, ach! niejedna przysła
jak bańka szklana, gdy na głąz upadnie;
niejedna gwiazda, nade mną rozbłysła²,
w głuchych odmętach leży zgasła na dnie...

Przemijanie

Ileż wiar moich i obłądów ile
we wspomnień żywej spoczywa mogile...
Wielkie kościoły, kędym³ klękał wprzódy,
kłamstw okazały się pełne i złudy...
Pustynia ruin wokoło się piętrzy,
strzaskanych kolumn leżą całe zwały —
posągi bogów o twarzy najświętszej
strącone z podstaw w proch poupadały.

Jak czynią ludzie, wielką trwogą zdjęci,
zło myśli chciałem pogrześć⁴ w niepamięci,
lecz ono było jako wąż pod liśćmi —
i nie wiedziałem w końcu, dokąd iść mi,
w jakiej się ukryć niedostępnej twierdzy
przed własnej myśli pościgiem zażartym?
Gdzie obmyć ducha ze śniedzi i ze rdzy,
by Blask odświecił i był Blasku wartym?

W bezdni upadku, w porywów bezkresie,
byłem jak okręt, który burza niesie:
jedna pod chmury wyrzuca go fala,
druga w przepastną toń odmętów zwała...
Czegom nie odczuł?!... Każdy atom duszy

Okręt

¹Psyche (z gr.) — dusza, tchnienie. [przypis edytorski]

²rozbłysła — to imiesłów przymiotnikowy bierny, nie czasownik. [przypis edytorski]

³kędym — gdzie. [przypis edytorski]

⁴pogrześć — dziś: pogrzebać. [przypis edytorski]

przez piekło swoje szedł, boleścią siny —
i czulem w końcu, że się duch już kruszy
i że nic nie mam dla życia — prócz śliny...

Aż niewzywana i niespodziewanie
biała i czysta Psyche przy mnie stanie
i takie światy mi nowe ujawni,
jakich śnić nawet nie zdołałbym dawniej;
światy, gdzie wchodzić tylko ci są zdolni,
co poświęcili swoje zmysły Myśli,
których duch z ciała się więzów uwolni,
choć jeszcze odeń są śmiercią zawiśli⁵.

Dusza

Jeśli przez moich namiętności zgłiszczę
zbrudzoną duszą przelśnię i oczyszczę;
jeśli człowieka w duchu moim zgniotę
i ducha zmienię w wszechwładną istotę:
królestwa swego mistyczne wrzeczadze
na oścież wówczas otworzy mi Psyche,
i wejdę w jasność, jak dziś w mroku błędzę,
i ze skał grzmiących wejdę w łąki ciche.

W owej tajemnej, głębokiej wyżynie
duch mój się w duchu wszechświata rozplynie,
a razem w siebie jego bezmiar wchłonie,
jak jedną tworzą toń dwie złane tonie.
W ów świat podniósłszy się raz i wstąpiwszy,
wzgardę czuć będę, kędy dziś się trwożę,
i mrąc dla siebie, sobie będę żywszy,
i gasząc płomień, będę patrzył w zorzę.

I mieć tam będę tryumf wyzwolenia
ducha z pęt żądz, co go opierścienia;
tryumf najwyższy, kiedy mi poddanem
będzie, co wprzód było moim panem;
gdy ludzkie szaly, jak sokół w kapturze,
nie będą śmiały zrywać się do lotu
i wszystkie zmysłów i umysłów burze,
jak dym rozwiany, znikną bez powrotu.

I bliski będę wyczuć i zrozumieć,
jakim się biegiem toczy życia strumień;
w jakie niebios, z bagien i topielisk,
dźwiga się bytu olbrzymi obelisk?
I wiem, że wówczas będę mógł w wszechświecie
znaleźć harmonię pełną i porządek
i ze spokojem patrzeć, jak się plecie
nić na wrzecionie czas mierzących Prządek⁶.

Nirwana

Bo ponad wszystkie i nowe i stare,
znajdę tam głębszą: rezygnacji wiarę;
wiarę poddania się najwyższej woli,
co się nad wszystkie inne aureoli,
skąd wszystkie inne biorą swój początek

⁵*zawisty* — zależny. [przypis edytorski]

⁶*Prządk* — w mit. gr. Parki, boginie niezależne od bogów olimpijskich, przędące i przecinające nić ludzkiego żywota. [przypis edytorski]

i moc pozorną, naprawdę bezwładną;
gdzie wrócić muszą, podobne do łątek⁷,
co z wody wyszły i w wodę upadną.

Jeszcze czas nie jest, lecz mi Psyche biała
na oczach duszy wiecznie będzie stała,
i owa w dali, jak fatamorgana,
kraina ducha, przez nią pokazana,
już zapomnienia mgłą się nie powlecze,
i zapalone mam gwiazdy przewodnie:
zwyciężyć w duchu, co w nim jest człowiecze,
i patrzeć śmierci w twarz wprost i pogodnie.

Dusza

---

⁷łątka — jętka, krótko żyjący owad spotykany nad brzegami jezior. [przypis edytorski]

Ten utwór nie jest objęty majątkowym prawem autorskim i znajduje się w domenie publicznej, co oznacza że możesz go swobodnie wykorzystywać, publikować i rozpowszechniać. Jeśli utwór opatrzony jest dodatkowymi materiałami (przypisy, motywy literackie etc.), które podlegają prawu autorskiemu, to te dodatkowe materiały udostępnione są na licencji Creative Commons Uznanie Autorstwa – Na Tych Samych Warunkach 3.0 PL.

Źródło: <http://wolnelektury.pl/katalog/lektura/przerwa-tetmajer-psyche>

Tekst opracowany na podstawie: Kazimierz Przerwa-Tetmajer, Wybór poezji, nakł. Gebethnera i Wolffa, Warszawa-Kraków 1897

Wydawca: Fundacja Nowoczesna Polska

Publikacja zrealizowana w ramach projektu Wolne Lektury (<http://wolnelektury.pl>). Reprodukacja cyfrowa wykonana przez Bibliotekę Narodową z egzemplarza pochodzącego ze zbiorów BN.

Opracowanie redakcyjne i przypisy: Maria Ługowska, Marta Niedziałkowska, Paweł Koziol.

Okładka na podstawie: Patrick Hoesly@Flickr, CC BY 2.0

Wesprzyj Wolne Lektury!

Wolne Lektury to projekt fundacji Nowoczesna Polska – organizacji pożytku publicznego działającej na rzecz wolności korzystania z dóbr kultury.

Co roku do domeny publicznej przechodzi twórczość kolejnych autorów. Dzięki Twojemu wsparciu będziemy je mogli udostępnić wszystkim bezpłatnie.

Jak możesz pomóc?

Przekaż 1% podatku na rozwój Wolnych Lektur: Fundacja Nowoczesna Polska, KRS 0000070056.

Dołącz do Towarzystwa Przyjaciół Wolnych Lektur i pomóż nam rozwijać bibliotekę.

Przekaż darowiznę na konto: szczegóły na stronie Fundacji.